

в людській діяльності нерозривно пов'язані і дуже часто, останнє у вигляді справедливих соціальних законів перемагає перше у вигляді болючої реальності.

Досліджуючи суспільство як специфічний устрій спільного людського життя, що докорінно відрізняється від природно-тваринного світу, соціальна філософія доводить, що за своєю сутністю суспільство є системою політико-правових і соціально-психологічних відносин, які породжені необхідністю практичного співіснування людей. Тож, світоглядно-теоретичні явлення про соціум, де гармонійна взаємодія відповідальних суб'єктів веде до цілісності суспільства, а дисгармонія – до чергових конфліктів змушує нас активніше втручатися у суспільне життя, зокрема в соціально-політичну, духовну, культурно-побутову царини, які тісно пов'язані між собою і в центрі кожної із них має стояти людина.

Список використаних джерел

1. Бондаренко В. В. Соціальне виховання дітей, позбавлених батьківського піклування, у період розвитку князівської та церковно-монастирської підтримки (з X до XIII ст.). *Соціальна педагогіка: теорія і практика*. 2011. № 3. С. 103-106.
2. Горілий А. Г. Історія соціальної роботи в Україні : консп. лек. Тернопіль : Логос, 2011. 68 с.
3. Губерський Л. Культура. Ідеологія. Особистість. Методолого-світоглядний аналіз. Київ : Знання України, 2009. 578 с.
4. Маркс К., Енгельс Ф. *Немецкая идеология // Собрание сочинений*. 2-е изд. Москва : Политиздат, 1955. Т. 3. 689 с.
5. Киселиця С. В. Громадська думка як морально-політичний регулятив людського буття. *Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія*. 2019. № 2 (14). С. 42-51. URL: <https://psw.stu.cn.ua/uk/component/k2/item/564> (дата звернення 15.03.2021).

Солодчук М. О., здобувач вищої освіти
ступеня доктора філософії 1 року навчання
Науковий керівник – **Киселиця С. В.**, к. філос. н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ФІЛОСОФСЬКІ ОСНОВИ «МИСТЕЦТВА ВІЙНИ» СУНЬ-ЦЗИ

Перевірка правильності будь якої системи знань полягає в оцінці успішності (спроможності) її функціонування в реальних умовах з врахуванням тенденцій, методів, способів реалізації завдань при швидкоплинній зміні умов ареалу застосування.

Система давньокитайського мислителя Сунь-Цзи включає в себе тактику військових дій та, найголовніше, стратегічні принципи ведення війни і залишається однією із класичних систем знань у військовій галузі, до цитування положень якої вдаються теоретики бою різних епох і не тільки Китаю. Зазначені постулати також широко використовуються і в сучасній військовій науці.

Підхід даосів до політики та війни, заснований на принципах співвідношення «хаосу-порядку», «наповненості порожнечі», розглядається як універсальний і застосовується не тільки до різного виду духовних практик, але й до побутових речей. Ієрогліф «війна» являє собою співвідношення таких слів як «спис» і «зупинити». За твердим переконанням Сунь-Цзи, важливо бачити порожнечу у військах супротивника, щоб її наповнити, зробити порожніми свої війська, а при необхідності наповнити їх, тобто вчасно нападати і

відступати, при цьому не відокремлюючи себе від свого ворога, нібито стаючи його продовженням [1]. Такий підхід був притаманний навіть у військових мистецтвах і полягав у продовженні ворога самого, його рухів та його атаки без протиставлення себе йому.

За ідеологією Сунь-Цзи, сукупність чотирьох основних елементів стратегії – підготовка і пізнання власних сил, правильна оцінка противника, розрахунок часу та вивчення місцевості, умов бою та їх грамотний і вчасний аналіз – саме й забезпечують перемогу. Автор цієї військової концепції вважає, що найкращий вид перемоги – це перемога, здобута з мінімальною затратною сил, найефективнішим способом і в найкоротший час, тобто перемога шляхом «недіяння». «Зброя – це знаряддя лиха, боротьба проти чесноти ... тому в бій вступають тільки тоді, коли цього не можна обминути», – каже й інший військовий стратег давнини Вей Ляо-цзи (VI ст. до н. е.) [2]. Вступивши до бою, бажано насамперед «розбити задуми противника» і тим самим відразу ж визначити результат.

В той час, коли Лао-Цзи, Ле-Цзи та інші теоретики філософського даосизму всіляко підкреслювали імпульсивність і спонтанність дій, то Сунь-Цзи, на відміну від них, особливу увагу приділяє тверезій оцінці співвідношення сил противників, розрахункам наслідків їх взаємодії. «Хто – ще до бою – перемагає попереднім розрахунком, у того шансів багато; хто – ще до бою – не перемагає розрахунком, у того шансів замало на продовження» [1]. Розрахунок повинен бути побудований на знанні, на вивченні можливостей противника в порівнянні з власними можливостями: «Якщо знаєш його і знаєш себе, борися хоч сто разів, небезпеки не буде; якщо знаєш себе, а його не знаєш, один раз переможеш, іншим разом зазнаєш поразки; якщо не знаєш ні себе, ні його, кожен раз, коли будеш битися, будеш зазнавати поразки» [1].

Стратег війни Сунь-Цзи не схильний абсолютизувати доктрину «недіяння», яка стала стрижнем філософського даосизму. У його вченні першорядне значення надається ініціативній, стрімкій і добре підготовленій атаці. В битві тільки дві дії – правильний бій і маневреність, але неможливо обчислити всі можливі зміни в правильному бою і маневрах, які є взаємним продовженням один одного і цьому кругообертанню немає кінця. Тактична перевага забезпечується вмінням нав'язати противнику свій план ведення бою, перехопленням ініціативи та потужним натиском.

Сунь-Цзи використовує положення про взаємодію Інь і Янь, про порожнечу і наповненість, про прямування ритму змін і світовому Дао. «Сила воїна подібна до води. У неї немає постійної і певної форми. Здатність перемагати за допомогою мінливості і гнучкості є найбільшою мудрістю» [1].

Тож, цілком закономірно можемо дійти висновку, що міркування відомого давньокитайського мислителя Сунь-Цзи й наразі не втратили актуальності. Широко затребуваним сучасними військовими фахівцями залишається його постулат: стратегія війни має бути зосереджена на гуманітарному аспекті, в основі якого – прорив оборони суперника в слабкому місці та стрімкий завершальний удар.

Список використаних джерел

1. Сунь-Цзи. Мистецтво війни / пер. з давньокит. Г. Латника. Київ : Арій, 2014. 128 с.
2. Ляо-Цзы Вэй. Трактат о военном искусстве. Советы по выживанию государства в эпоху Сражающихся царств / пер. с древнекит. И. Мезиной. Москва : Центрполиграф, 2019. 191 с.